PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

(ĠURISDIZZJONI KOSTITUZZJONALI)

ONOR. IMĦALLEF MARK SIMIANA, LL.D

Rikors Numru 115/2025 MS

Rio Micallef

Vs.

L-Avukat Ġenerali u l-Avukat tal-Istat

Illum, 27 ta' Marzu 2025

Kawża Numru: 9K

1. B'rikors preżentat fil-21 ta' Marzu 2025, ir-rikorrenti talab lil din il-Qorti jogħġobha:

> Tiddikjara li l-esponent ser isofri leżjoni tad-dritt ta' smigħ xieraq u d-dritt ta' projbizzjoni minn diskriminazzjoni kif sanzjonati fit-termini ta' Artiklu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u Artiklu 6, meħuda flimkien ma' Artiklu 14 tal-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem, jekk huwa ma jingħatax il-perjodu ta' għaxart (10) ijiem sabiex

> jiddetermina u jiddeċiedi jekk għandux jgħaddi ġuri bil-ġurati jew mingħajr ġurati skont l-Att sabiex jemenda l-Att dwar id-Dipendenza fuq id-Droga (Trattament mhux Priġunerija) Kap. 537 u liġijiet varji relatati mad-droga li tirriferixxi għal Artiklu 436(6) tal-Kodiċi Kriminali ta' Malta.
>
> Tagħti dawk il-provvedimenti kollha li hija tħoss neċessarji sabiex jiġu salvagwardjati d-drittijiet fundamentali tar-rikorrent, fosthom illi tordna li jiġi differit il-ġuri sabiex l-esponent jingħata żmien biex jikkunsidra l-pożizzjoni tiegħu fit-terminu t'għaxar t'ijiem previst f'Artiklu 436(6) tal-Kodiċi Kriminali ta' Malta.

2. B'dikriet mogħti dakinhar stess, il-kawża ġiet appuntata għas-smigħ għall-21 ta' Marzu 2025 fl-4pm sabiex tiġi trattata t-tieni talba.

3. F'dik l-udjenza, din il-Qorti kif impoġġija ordnat il-konnessjoni tal-kawża odjerna mal-kawżi bin-numri 116/2025 u 117/2025, u kif ukoll sar qbil bejn id-difensuri kollha li «*…minkejja li l-kawża bin-numru 116/2025 u 117/2025 għadhom ma hux formalment quddiem din il-Qorti u lanqas appuntati għas-smigħ, it-trattazzjoni li ser issir dwar ir-rimedju provviżorju tkun tgħodd anke għal dawk il-kawżi u l-Qorti tkun tista' wkoll f'dawk il-kawżi tipproċedi għal digriet dwar dak ir-rimedju l-istess kif tista' tipproċedi f'din il-kawża*»;

4. B'dikriet kamerali mogħti fit-22 ta' Marzu 2025, ġiet miċħuda t-talba għall-għoti ta' rimedju provviżorju, bl-ispejjeż kontra r-rikorrenti.

5. L-intimati wieġbu fl-24 ta' Marzu 2025 billi eċċepew hekk:

> 1. Illi *in linea* preliminari, l-Avukat Ġenerali teċċepixxi li ma hijiex il-leġittima kontraditriċi għall-allegazzjonijiet, pretensjonijiet u talbiet tar-rikorrenti u konsegwentement għandha tiġi liberata mill-osservanza tal-ġudizzju;
>
> 2. Illi bla ħsara għas-suespost, in kwantu l-proċeduri kriminali fil-konfront tar-rikorrent għadhom pendenti, l-esponenti jeċċepixxu formalment l-intempestività ta' din l-azzjoni u dan in kwantu l-lanjanzi tar-rikorrent huma mibnija fuq allegata leżjoni tad-dritt għal smigħ xieraq. L-esponenti jirrilevaw illi sabiex ikun jista' jiġi determinat jekk ir-rikorrent ġarrabx ksur tad-drittijiet fundamentali tiegħu kif protetti b'dan l-artikolu, irid jiġi eżaminat il-proċess kriminali kollu fit-totalità tiegħu. Illum dak il-proċess kriminali għadu qiegħed jiżvolġi u huwa għalhekk impossibbli li jsir l-

eżerċizzju ta' eżami sħiħ tiegħu kif tirrikjedi lanjanza ta' allegat ksur tad-dritt għal smiegħ xieraq;

3. Illi bla ħsara għas-suespost u wkoll preliminarjament, jekk jirriżulta li r-rikorrent ma eżawriex mir-rimedji ordinarji mogħtija lilu bil-liġi, din l-Onorabbli Qorti għandha tiddeklina milli tistħarreġ ulterjorament l-ilmenti mressqa, u dan a tenur tal-proviso tal-Artikolu 4(2) tal-Kapitolu 319 tal-Liġijiet ta' Malta u tal-Artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni ta' Malta;

4. Illi bla ħsara għas-suespost, l-allegazzjonijiet, il-pretensjonijiet u t-talbiet tar-rikorrent huma infondati fil-fatt u fid-dritt u għandhom jiġu miċħuda;

5. Illi kif ġie stabbilit b'mod kostanti fil-ġurisprudenza kemm nostrana kif ukoll dik tal-Qorti Ewropeja, biex tinsab leżjoni tas-smiegħ xieraq kif imħares taħt l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropeja dwar il-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u Libertajiet Fondamentali u l-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta, huwa meħtieġ li l-proċess ġudizzjarju jiġi eżaminat fit-totalità tiegħu. Bħala regola, sabiex jkun jista' jigi apprezzat jekk proċeduri humiex xierqa jew le, wieħed m'għandux iħares biss lejn xi nuqqasijiet proċedurali li jseħħu iżda irid iħares u jeżamina jekk fl-assjem tagħhom, il-proċeduri jkunux jew le kondotti b'ġustizzja fis-sustanza u fl-apparenza;

6. Illi bla ħsara għas-suespost, sabiex jiġi garantit id-dritt għal smigħ xieraq, is-smigħ għandu jsir fi żmien raġonevoli, u jinstemgħa minn qorti indipendenti u imparzjali mwaqqfa b'liġi. L-Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea dwar il-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u Libertajiet Fondamentali jipprovdi wkoll li s-smigħ għandu jkun pubbliku u għandu jkun quddiem tribunal indipendenti u mparzjali mwaqqaf b'liġi. Għaldaqstant, jeżistu salvagwardji biżżejjed fid-dritt proċedurali nostrali sabiex jovvjaw għal kull periklu ta' leżjoni ta' smigħ xieraq, liema salvagwardji jiggarantixxu proċess xieraq u smigħ gust. Fil-każ odjern, il-proċeduri kriminali inżammu u ser jitkomplu jinżammu minn qorti indipendeni u imparzjali, ir-rikorrent għandu aċċess għall-qorti, is-smigħ qiegħed isir fil-preżenza tar-rikorrent, kien debitament assistit, il-partijiet ġew trattati b'mod ugwali mingħajr ebda vantaġġ proċedurali minn xi persuna fuq oħra, ir-rikorrent ngħata l-opportunità kollha biex jiddefendi l-każ tiegħu mingħajr xkiel u se jkompli jingħata d-dritt li jiddefendi l-każ, u r-rikorrent ingħata u ser ikompli jingħata ż-żmien u l-faċilitajiet xierqa għall-preparazzjoni tal-każ tiegħu. Ir-rikorrent waqt il-ġuri se jkollu kull opportunità li tippermetti l-liġi sabiex jiddefendi l-każ tiegħu. Għaldaqstant ma hemmx ksur tad-dritt għal smigħ xieraq a tenur tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea dwar il-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u Libertajiet Fondamentali;

7. Illi bla ħsara għas-suespost, in kwantu r-rikorrent qiegħed jallega li jekk ma jingħatax il-perjodu ta' għaxart'ijiem sabiex jiddetermina u jiddeċiedi jekk għandux jgħaddi ġuri bil-ġurati jew mingħajr ġurati ser jiġi leżi d-dritt tiegħu għal smiegħ xieraq, l-esponenti jwieġbu li din hija wkoll infondata u dan għal diversi raġunijiet. L-emenda lil proviso għas-subartikolu (6) tal-Artikolu 436 tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta permezz tal-Att VII tal-2025 ma tapplikax għall-proċeduri in kwistjoni fil-konfront tar-rikorrent, u dan peress li daħlet fis-seħħ ferm wara li r-rikorrent irċieva l-avviż imsemmi fl-Artikolu 438(6) tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta. Li kieku l-Leġislatur ried li tali emenda tapplika ukoll għal akkużati li ġia kienu notifikati bl-avviż imsemmi fl-Artikolu 438(6) tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta, il-Leġislatur kien jipprovdi għal disposiżizzjoni transitorja jew kien anke jemenda s-subartikolu (6) tal-Artikolu 438 tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta. Kif tajjeb qieset l-Onorabbli Qorti Kriminali fid-digriet datat l-20 ta' Marzu, 2025 fil-proċeduri penali in kwistjoni fl-ismijiet 'Ir-Repubblika ta' Malta vs Micallef Rio, Tabone David, Vella Darren James', l-Att VII tal-2025 ma provdiex għal dispożizzjoni transitorja applikabbli għal dawk il-ġurijiet li kienu diġa' appuntati għas-smiegħ fil-jum tal-pubblikazzjoni tal-att, isegwi għalhekk li tali emenda ma hijiex applikabbli għar-rikorrent;

8. Illi bla ħsara għas-suespost, u fi kwalunkwe każ, il-jedd għal smigħ xieraq jiggarantixxi biss jeddijiet proċedurali bażiċi sabiex jiżgura li proċess ikun verament xieraq, u dan billi jiżgura parità ġenerali bejn il-partijiet kontendenti, u li kull parti jkollha opportunità xierqa biex tressaq il-każ tagħha. Fil-kuntest ta' proċeduri kriminali, hemm garanziji addizzjonali tenut kont tan-natura partikolari tagħhom. Fi kwalunkwe każ iżda, il-jedd għaż smigħ xieraq ma jiggarantixxix jew jipprovdi, kif effettivament qiegħed jargumenta r-rikorrent, jedd fundamentali sabiex hu jiddetermina jekk il-każ tiegħu għandux jiġi determinat minn ġudikant jew minn ġurija. Dan il-jedd fundamentali jiggarantixxi biss li meta l-każ jinstema' – kemm jekk quddiem imħallef kif ukoll jekk quddiem ġurija – jitmexxa b'mod xieraq, u ma jirregolax preċiżament xi tkun il-kompożizzjoni li tiddetermina l-fatti ta' każ;

9. Illi bla ħsara għas-suespost, u fid-dawl ta' dan kollu, l-esponenti jeċċepixxu li din il-kawża ma hija xejn għajr tentattiv sabiex ir-rikorrent ikompli jtawwal il-proċeduri fil-konfront tiegħu. Dan qiegħed jingħad peress li r-rikorrent assistit mill-Avukati tiegħu fil-proċeduri fl-ismijiet 'Ir-Repubblika ta' Malta vs Micallef Rio, Tabone David, Vella Darren James' senjatament fil-verbal tas-seduta tal-20 ta' Marzu 2025, <u>iddikjara li l-ġuri fil-konfront tiegħu isir bil-ġurija</u>, isegwi għalhekk li ma huwiex il-każ kif jipremetti r-rikorrent fil-kawża odjerna li *'l-esponent esprima ruħu fis-sens li għadu mhux ċert f'liema direzzjoni huwa ser imur*

f'dan is-sens, jiġifieri bil-ġurati jew mingħajr ġurati'. B'żieda mal-premess, wieħed għandu iqis ukoll li dak dikjarat fil-verbal ta' seduta jikkostitwixxi kważi-kuntratt ġudizzjali u jorbot lil min ikun għamlu (ara **Yorgen Fenech vs. Il-Kummissarju tal-Pulizija**, Qorti Kostituzzjonali, 18 ta' Lulju, 2022). Għalhekk din il-kawża mhux biss hija tentattiv biex ir-rikorrent ikompli jtawwal il-proċeduri fil-konfront tiegħu, iżda tammonta biss għal eżerċizzju akkademiku li ma jservi xejn għar-rikorrent ġialadarba kien huwa stess li vverbalizza quddiem l-Onorabbli Qorti Kriminali anke wara li daħlet fis-seħħ l-emenda in kwistjoni, li l-ġuri fil-konfront tiegħu isir bil-ġurija;

10. Illi bla ħsara għas-suespost, in kwantu r-rikorrent qiegħed jallega ksur tal-Artikolu 14 tal-Konvenzjoni Ewropea dwar il-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u Libertajiet Fondamentali u tal-Artikolu 45 tal-Kostituzzjoni ta' Malta, l-esponenti jwieġbu li din hija wkoll infondata;

11. Illi bla ħsara għall-premess, fil-kuntest partikolari tal-Artikolu 45 tal-Kostituzzjoni, għandu jiġi mfakkar li dan l-artikolu jipproteġi lil persuni minn diskriminazzjoni, u preċiżament x'jikkostitwixxi diskriminazzjoni huwa mfisser fis-subartikolu (3) tal-istess artikolu. Persuna li tallega li sfat vittma ta' diskriminazzjoni taħt l-Artikolu 45 trid turi li ġiet trattata b'mod differenti minn ħaddieħor minħabba r-razza, post ta' oriġini, opinjoni politika, kulur, fidi, sess, orjentazzjoni sesswali jew identità tal-ġeneru tagħha. Il-lista indikata fl-Artikolu 45 hi waħda eżawrjenti; ma tistax tirnexxi azzjoni bbażata fuq l-Artikolu 45 mingħajr ma jintwera li kien hemm trattament differenti abbażi ta' wieħed jew aktar mill-klassifiki speċifiċi surreferiti. Fil-każ odjern, huwa ċar li r-rikorrent ma sofra ebda trattament differenti minħabba li jikkwalifika taħt waħda jew aktar mill-kategoriji msemmija fl-Artikolu 45(3). Konsegwentement, ċertament ma seħħ u ma jista' jseħħ ebda ksur tal-Artikolu 45 tal-Kostituzzjoni fil-kaħ odjern;

12. Illi bla ħsara għall-premess, in kwantu għall-Artikolu 14 tal-Konvenzjoni, jiġi mfakkar li fil-prinċipju, biex jinstab ksur taħt dan l-artikolu, jeħtieġ li jkun hemm ksur ta' wieħed jew aktar mid-drittijiet fundamentali l-oħra marbut miegħu. Billi l-esponenti qegħdin jikkontendu li r-rikorrent ma sofra u mhux ser isofri ksur tal-jedd għal smigħ xieraq kif imħares mill-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni, jekk din l-Onorabbli Qorti taqbel ma' din l-eċċezzjoni, ma tista' tinstab ebda leżjoni taħt dan l-artikolu;

13. Illi bla ħsara għall-premess, u unikament fl-eventwalità li din l-Onorabbli Qorti tqis li għandha tistħarreġ il-kwistjoni ta' jekk kienx hemm trattament diskriminatorju jew le, ir-rikorrent ma jistax jargumenta li ġie żvantaġġat meta mqabbel ma ħaddiehor għaliex dak il-ħaddieħor li għallhekk qiegħed fl-istess pożizzjoni tar-rikorrent u ċioe' akkużati li l-ġuri fil-konfront tagħhom kien ġia appuntat

> qabel id-dħul fis-seħħ tal-Att VII tal-2025, qegħdin jiġu trattati eżattament bħalu. Id-distinzjoni bejn akkużati li l-ġuri fil-konfront tagħhom ġie appuntat qabel id-dħul fis-seħħ tal-Att VI tal-2025 u dawk li għadhom ma ġewx appuntati jew li ġew appuntati wara bl-ebda mod ma twassal għal diskriminazzjoni;
>
> 14. Illi jsegwi għalhekk li l-allegazzjonijiet u t-talbiet kollha tar-rikorrent għandhom jiġu miċħuda fl-intier tagħhom;
>
> 15. Illi l-esponenti jeċċepixxu li l-azzjoni tar-rikorrenti hija sempliċement frivola u vessatorja, intiża unikament biex tistultifika ġuri li ilu skedat biex isir, li segwa att ta' akkuża li nħareġ ma' tnax-il sena ilu. Ir-rikorrent għandu jerfa' r-responsabbiltà għal dan kollu, inkluż billi jiġi żvestit mid-dritt li jappella d-deċiżjoni eventwali mogħtija fil-kawża odjerna u dan kif elenkat fl-artikolu 46(5) tal-Kostituzzjoni ta' Malta u fl-artikolu 4(5) tal-Kapitolu 319 tal-Liġijiet ta' Malta, u dan apparti li jiġu applikati s-sanzjonijiet kontemplati fl-Artikolu 10 tat-Tariffa A tal-Iskeda A tal-Kap. 12 tal-Liġijiet ta' Malta kontrih;
>
> 16. Salv eċċezzjonijiet ulterjuri.

6. Waqt l-udjenza tal-25 ta' Marzu 2025 saret trattazzjoni u l-kawża ġiet differita għal-lum għas-sentenza.

7. Illi qabel xejn ikun utili li jiġu riepilogati l-fatti tal-każ sa fejn dawn huma rilevanti għad-determinazzjoni tat-talbiet li l-Qorti għandha tiddeċiedi dwarhom f'dan il-każ.

8. Ir-rikorrent huwa wieħed minn tliet ko-akkużati fi proċeduri penali dwar drogi u sustanzi illeċiti. Il-ġuri fil-konfront tiegħu u tal-ko-akkużati l-oħrajn beda jinstema' nhar it-Tnejn, l-24 ta' Marzu 2025 fid-9am, u għadu qed jinstema'.

9. Fis-17 ta' Marzu 2025, ġie promulgat l-Att VII bit-titolu «*Att sabiex jemenda l-Att dwar Dipendenza fuq id-Droga (Trattament mhux Priġunerija), Kap.537 u liġijiet varji relatati mad-droga*». Fost il-bidliet magħmula b'dan l-Att, hemm ukoll bidla li kellha ssir lill-artikolu 436(6) tal-Kodiċi Kriminali. Din id-dispożizzjoni kienet tgħid hekk:

> Minkejja kull dispożizzjoni oħra ta' dan il-Kodiċi u bla ħsara għad-dispożizzjonijiet tas-subartikoli li ġejjin ta' dan l-artikolu, l-akkużat jista', mhux iktar tard minn għaxart ijiem

> wara d-data tan-notifika tal-avviż imsemmi fl-artikolu 438(6) jew tal-ordni msemmi fl-artikolu 620(4), jippreżenta nota fir-reġistru tal-qorti li biha jagħżel li ġuri ma jiġix magħżul għall-kawża jew għad-deċiżjoni dwar kull kwistjoni kollaterali taħt it-Titolu VII tat-Taqsima II tat-Tieni Ktieb ta' dan il-Kodiċi, u kopja uffiċjali ta' dik in-nota għandha tiġi notifikata lill-Avukat Ġenerali:
>
> Iżda dan is-subartikolu ma japplikax għall-kawża dwar ir-reat meta t-talba fl-att tal-akkuża tkun għal piena ta' priġunerija għall-għomor.

10. Bl-artikolu 3 tal-Att VII tal-2025, fil-proviso tal-artikolu 436(6) tal-Kodiċi Kriminali żdiedu l-kliem «*ħlief għal reat kontra l-Ordinanza dwar il-Professjoni Medika u l-Professjonijiet li għandhom x'jaqsmu magħha jew kontra l-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi*», wara l-kliem «*priġunerija għall-għomor*». B'hekk, persuna akkużata b'reat permezz ta' att t'akkuża li fih tkun qed tintalab il-piena ta' priġunerija għall-għomor tista' tagħżel li l-każ tagħha jinstema' mingħajr ġurati biss jekk ir-reat addebitat lilu jkun kontra l-Ordinanzi msemmija fl-emenda magħmula.

11. Jirriżulta paċifiku li r-rikorrent huwa proprju akkużat b'reati kontra dawn l-Ordinanzi.

12. Iż-żewġ ko-akkużati l-oħrajn, minnufih wara l-promulgazzjoni tal-emenda msemmija ressqu n-nota li biha ddikjaraw li ma riedux li jintgħażlu l-ġurati fil-każ tagħhom. Jidher li peress li r-rikorrent m'għamilx din l-għażla minnufih, il-Qorti Kriminali iffissat udjenza għall-20 ta' Marzu 2025.

13. Jidher mill-verbal ta' dik l-udjenza li r-rikorrent kien qed isostni li, peress illi fil-mument tal-promulgazzjoni tal-Att VII tal-2025, il-ġuri kien appuntat, u l-akkużati kienu effettivament ilhom notifikati bl-avviż imsemmi fl-artikolu 438(6) tal-Kodiċi Kriminali, it-terminu ta' għaxart ijiem imsemmija fl-artikolu 436(6) tal-Kodiċi preċitat bdew jgħaddu minn dakinhar tal-promulgazzjoni tal-Att VII tal-2025.

14. Matul is-smigħ quddiem il-Qorti Kriminali, id-difensuri tar-rikorrent iddikjaraw «*illi l-ġuri fil-konfront ta' dan l-akkużat isir bil-ġurija*». Wara din id-dikjarazzjoni, il-prosekuzzjoni ddikjarat li «*dment li d-difiża kolleġjalment ma tirravviża l-ebda*

nullità fil-fatt illi l-Qorti tgħaddi biex tapplika l-emendi introdotti fl-Att VII ta' 2025, hija ma għandhiex oġġezzjoni illi l-ġuri ta' Rio Micallef isir bil-ġurija filwaqt li tażżewġ akkużati oħra isir mingħajr ġurija».

15. Din id-dikjarazzjoni mid-difiża tal-ko-akkużati l-oħrajn saret fl-istess udjenza, iżda d-difensuri tar-rikorrenti ma riedux jagħmlu dikjarazzjoni f'dak is-sens.

16. Imbagħad il-Qorti Kriminali ippronunzjat dikriet kif ġej:

> Il-Qorti rat l-emendi introdotti għal proviso tal-artiklu 436 sub-inċiż 6 tal-Kodiċi Kriminali, tosserva illi madanakollu ma hemm ebda emenda fl-Att VII tat-2025 għal dak dispost fl-artiklu 436(6) tal-Kodiċi Kriminali kif lanqas hemm disposizzjoni transitorja applikabbli għal dawk il-ġurijiet li kienu diġà appuntati għas-smiegħ fil-jum tal-pubblikazzjoni tal-att.
>
> Il-Qorti għalhekk billi l-akkużati ilhom li ġew notifikati bl-avviż tas-smiegħ tal-ġuri mis-16 ta' Diċembru, 2024, ma tistax tilqa' t-talba kontenuta fin-nota tal-akkużati, David Tabone u Darren James Vella.
>
> Billi t-terminu ta' għaxart ijiem konċess fl-artiklu 436(6) tal-Kodiċi Kriminali laħaq iddekorra fid-dawl tal-fatt illi l-emendi li saru għal-liġi ħallew invarjata id-disposizzjoni tal-artiklu 436(6) hawn fuq indikat, u għalhekk il-Qorti tordna li l-ġuri tat-tlett akkużati isir bil-ġurija u jibda nhar it-Tnejn, 24 ta' Marzu, 2025 fid-9:00am.

17. Billi r-rikorrent dehrlu li dak li sar quddiem il-Qorti Kriminali jikser id-drittijiet fundamentali tiegħu taħt l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u taħt l-artikoli 6 u 14 tal-Konvenzjoni Ewropea, ressaq din il-kawża.

18. Il-Qorti sejra qabel xejn tindirizza xi eċċezzjonijiet ta' natura preliminari li ġew sollevati mill-intimati fit-tweġiba tagħhom. Fost dawn l-eċċezzjonijiet, hemm dik li l-intimat Avukat Ġenerali m'huwiex il-leġittimu kontradittur tat-talbiet tar-rikorrenti.

19. Kif intqal fid-deċiżjoni ***Mario Scicluna pro et noe vs. Avukat Ġenerali et*** (Qorti Kostituzzjonali, 31 ta' Mejju 2023): «*Dawn il-Qrati tennew għadd ta' drabi li f'kawżi ta' din ix-xorta hemm diversi kategoriji ta' persuni li jistgħu jitqiesu bħala*

leġittimi kontradditturi, fosthom persuni li jista' jkollhom interess fil-kawża bil-għan li jagħmlu sħiħ il-ġudizzju u jagħmluh rappreżentattiv ta' kull interess involut fil-kwestjoni». Huwa fatt illi f'kawżi li jsiru dwar vjolazzjoni ta' drittijiet fundamentali, huma leġittimi kontradditturi mhux biss l-entitajiet pubbliċi li jikkaġunaw il-vjolazzjoni jew li jistgħu jagħtu rimedju għaliha, iżda wkoll dawk il-persuni li jista' jkollhom xi interess fil-ħaġa li tkun allegatament tikkostitwixxi l-għajn tal-vjolazzjoni.

20. Naraw l-applikazzjoni frekwenti ta' dan il-prinċipju f'kawżi dwar ksur tad-dritt fondamentali tat-tgawdija paċifika tal-possedimenti, fejn l-inkwilin huwa ċitat bħala intimat, kif ukoll f'kawżi fejn jiġi allegat il-ksur ta' smigħ xieraq fi proċeduri ġudizzjarji, fejn il-kontro-parti f'dawk il-proċeduri wkoll jiġu ċitati għall-integrità tal-ġudizzju, proprju bil-għan illi jekk jingħata rimedju li jkun jolqot dawk l-istess proċeduri, dak ir-rimedju jorbot lil kull parti interessata li tkun b'hekk ukoll ingħatat kull opportunità li tinstema'.

21. Issa l-Avukat Ġenerali huwa l-prosekutur fil-ġuri li qed jinstema' f'dawn il-ġranet u li b'rabta miegħu seħħew il-fatti li r-rikorrenti jgħid wasslu għall-vjolazzjoni tad-drittijiet fundamentali tiegħu. Huwa biss loġiku li jekk il-Qorti ssib li tassew kien hemm vjolazzjoni fil-konfront tar-rikorrenti, hija sejra tagħtih rimedju u dak ir-rimedju neċessarjament u loġikament sejjer jolqot l-andament u l-perkors tal-ġuri li fih l-Avukat Ġenerali huwa parti. Għalhekk huwa neċessarju li l-istess Avukat Ġenerali jkun parti f'dawn il-proċeduri, u dan kemm għal finijiet tal-artikolu 237 tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili, u kemm sabiex huwa jingħata wkoll l-opportunità li jressaq il-każ tiegħu quddiem din il-Qorti b'rabta ma' proċeduri li huwa għandu interess fihom u li dwar it-tmexxija tagħhom huwa għandu mhux biss setgħat iżda wkoll dmirijiet imposti mil-liġi.

22. Għalhekk din l-eċċezzjoni qed tiġi miċħuda.

23. L-eċċezzjoni preliminari li l-Qorti sejra tqis issa hija dik li r-rikorrenti kellu rimedju ordinarju għad-dispożizzjoni tiegħu, u per konsegwenza din il-Qorti għandha tiddeklina milli teżerċita s-setgħat tagħha kif jipprovdu l-provisos rispettivi tal-artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni u tal-artikolu 4(2) tal-Konvenzjoni Ewropea.

Skont dak li ngħad matul it-trattazzjoni tal-każ, il-Qorti fehmet li r-rimedju ordinarju li għalih qed jirreferu l-intimati huwa dak tal-appell mid-deċiżjoni tal-Qorti Kriminali.

24. Fil-każ odjern, ir-rikorrent qed jilmenta mid-deċiżjoni tal-Qorti Kriminali tal-20 ta' Marzu 2025 li biha ġie deċiż li t-terminu ta' għaxart ijiem maħsub fl-artikolu 436(6) tal-Kodiċi Kriminali kien iddekorra qabel il-promulgazzjoni tal-emenda magħmula bl-Att VII tal-2025, u li għalhekk ir-rikorrent ma kellux għad-dispożizzjoni tiegħu it-terminu ta' għaxart ijiem imsemmi fl-artikolu ċitat tal-Kodiċi Kriminali.

25. Naraw mela jekk deċiżjoni bħal dik tistax tiġi appellata.

26. Id-dritt ta' appell tal-akkużat minn deċiżjonijiet tal-Qorti Kriminali lill-Qorti tal-Appelli Kriminali huwa regolat prinċipalment mill-artikoli 499, 500 u 501 tal-Kodiċi Kriminali.

27. Minn dak li fehmet din il-Qorti, il-kwistjoni li nqalgħet fl-20 ta' Marzu 2025 seħħet wara l-qari tal-att tal-akkuża li jsir skont l-artikolu 438(4) tal-Kodiċi Kriminali, iżda qabel ma l-akkużati jwieġbu jekk humiex ħatja jew le. Ir-rikorrent u l-ko-akkużati l-oħrajn kienu effettivament ressqu eċċezzjonijiet taħt l-artikolu 449 tal-Kodiċi Kriminali fiż-żminijiet imsemmija fl-artikolu 438, u b'konsegwenza ta' dan kien inżamm smigħ mill-Qorti Kriminali u ingħatat sentenza dwar dawk l-eċċezzjonijiet. Minn dak li setgħet tirrileva din il-Qorti, kompriż mill-verbal tal-udjenza tal-ġuri tal-24 ta' Marzu 2025, is-sentenza tal-Qorti Kriminali kienet anki ġiet appellata u l-appell ġie eventwalment deċiż mill-Qorti tal-Appell Kriminali. Dan kollu jfisser li l-att tal-akkuża kien inqara lir-rikorrenti f'dik l-epoka, filwaqt li r-rikorrenti wieġeb jekk huwiex ħati jew le biss fl-24 ta' Marzu 2025.

28. L-artikolu 499(1) tal-Kodiċi Kriminali jgħid hekk:

> Appell jista' jsir lill-Qorti tal-Appell Kriminali fuq talba tal-Avukat Ġenerali jew tal-akkużat minn kull deċiżjoni mogħtija wara l-qari tal-att tal-akkuża u qabel ma l-akkużat iwieġeb jekk hux ħati jew le fuq kull waħda mill-eċċezzjonijiet imsemmija fl-artikolu 449(1)(a), (b), (ċ), (d),

> u (g) u minn kull deċiżjoni fuq l-eċċezzjoni ta' inammissibbiltà ta' provi.

29. Din id-dispożizzjoni għalhekk tirreferi għall-perijodu ta' żmien li fih seħħ l-episodju tal-20 ta' Marzu 2025. Għalhekk irridu naraw jekk dak li ddeċidiet dwaru l-Qorti Kriminali fl-20 ta' Marzu 2025 jammontax għal waħda mill-eċċezzjonijiet imsemmija f'dik id-dispożizzjoni.

30. Fil-fehma ta' din il-Qorti, dak li seħħ fl-20 ta' Marzu 2025 effettivament jikkostitwixxi deċiżjoni interlokutorja. Fil-kuntest penali, ġie miżmum fid-deċiżjoni ***Ludgarda Anderson vs. Concetta Galea*** (Appell Kriminali, 16 t'Ottubru 1901)[1] illi:

> Che i vocaboli "decreti interlocutori" usati nella legge non hanno soltanto il significato ristrettivo di quei decreti che si rendono nella trattazione di una causa utili per darsi quei provvedimenti necessari onde devenire ad una sentenza definitiva nel merito, ma un senso ampio e comprensivo d'ogni specie di decreti…

31. Fehma din li baqgħet tiġi espressa permezz ta' deċiżjonijiet sussegwenti. Hekk, per eżempju, fid-deċiżjoni ***Il-Pulizija vs. Manwel Mizzi et*** (Appell Kriminali, 27 ta' Novembru 1954)[2] ġie mfisser li: «…*l-espressjoni "digriet interlokutorju" għandha sens ampju, b'mod li tikkomprendi mhux biss provvedimenti interinali jew ordinatorji mogħtija fil-kors tal-kawża, imma anki kull xorta ta' digriet…*»[3]. Għalkemm dawn id-deċiżjonijiet kienu jirrigwardaw proċeduri li nżammu quddiem il-Qrati Inferjuri, u li fihom id-dritt t'appell huwa regolat b'dispożizzjoni differenti[4], il-Qorti tqishom xorta waħda rilevanti sa fejn dawn ifissru dak li huwa kompriż fit-terminu «dikriet interlokutorju».

32. Issa għal dak li jirrigwarda dikrieti interlokutorji mogħtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali, il-liġi tipprovdi proċedura differenti. Ibda biex l-artikolu 415 mhux applikabbli għal dawk il-provvedimenti, tant li dik id-dispożizzjoni tinsab

---

[1] Kollezz. Vol.XVIII.iv.29.
[2] Kollezz. Vol.XXXVIII.iv.915.
[3] Ara wkoll fl-istess sens ***Il-Pulizija vs. Salvu Galea*** (Appell Kriminali, 5 ta' Marzu 1992 – Kollezz. Vol.LXXVI.v.756) u ***Il-Pulizija vs. Peter Paul Debono*** (Appell Kriminali, 26 ta' Mejju 1994 – Kollezz. Vol.LXXVIII.v.235).
[4] Artikolu 415 tal-Kodiċi Kriminali.

kollokata f'sub-titolu partikolari tal-Kodiċi Kriminali li huwa intitolat «*Fuq l-Appelli mis-Sentenzi tal-Qorti tal-Maġistrati bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali*». Ġie fil-fatt deċiż, per eżempju, li dikriet interlokutorju mogħti fil-kors ta' ġuri mhux appellabbili (ara f'dan is-sens ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Gioacchino sive Jack Pace et***, Appell Kriminali, 15 ta' Novembru 1988)[5]. Aktar riċentement, u b'xebħ akbar mal-fattispeċi tal-każ odjern, ġie miżmum fid-deċiżjoni ċitata mir-rikorrenti ***Ir-Repubblika ta' Malta vs. Grazio Azzopardi*** (Appell Kriminali, 4 ta' Diċembru 2024) li: «*…appell quddiem din il-Qorti minn digriet interlokutorji ma huwiex mogħti*».

33. Din il-Qorti tirrileva li illum huma assodati l-prinċipji li għandhom jirregolaw kif u meta għandu jitqies li rikorrent kellu rimedju ordinarju għad-dispożizzjoni tiegħu għall-għanijiet tal-artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni u tal-artikolu 4(2) tal-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea. Fid-deċiżjoni ***Visual & Sounds Communications Limited vs. Il-Kummissarju tal-Pulizija et*** (Qorti Kostituzzjonali, 12 ta' Dicembru 2002) ġew elenkati l-prinċipji segwenti:

> (a) Meta huwa ċar li hemm mezzi ordinarji disponibbli għar-rikorrenti biex ikollu rimedju għad-dannu li qed jillamenta, bħala prinċipju ġenerali dawn għandhom jiġu adoperati, u r-rikors għall-organi ġudizzjarji ta` natura kostituzzjonali għandu jsir wara li l-ordinarji jiġu eżawriti jew meta m`humiex disponibbli;
>
> (b) Din il-Qorti Kostituzzjonali sakemm ma jirriżultawx raġunijiet serji u gravi ta` illegalita` jew ta` ġustizzja jew ta` żball manifest, ma tiddisturbax l-eżerċizzju ta` diskrezzjonalita` ta` l-ewwel Qorti kkonferita mill-art. 46(2) tal-Kostituzzjoni;
>
> (c) kull każ għandu l-fattispeċje partikolari tiegħu;
>
> (d) Meta r-rikorrent ma jkunx għamel użu minn rimedju li seta` kellu, dan ma jfissirx li l-Qorti ghandha tikkunsidra li m`għandhiex teżerċita l-ġurisdizzjoni tagħha jekk, dak il-possibbli rimedju ma kienx pero` se jirrimedja ħlief in parti l-lanjanzi tar-rikorrent;
>
> (e) Meta r-rikorrent ma jkunx eżawrixxa r-rimedji ordinarji, jekk pero` dan in-nuqqas ikun ikkontribwixxa għalih l-operat ta` ħaddieħor, allura ma jkunx desiderabbli li l-Qorti tieqaf u ma tipproċedix bit-trattazzjoni tal-każ;

[5] Kollezz. Vol.LXXII.v.917.

> (f) Meta l-ewwel Qorti teżerċita d-diskrezzjoni tagħha u tieqaf mit-trattazzjoni mingħajr ma teżamina l-materja neċessarja li fuqha dik id-diskrezzjoni għandha tiġi eżerċitata, il-Qorti tat-tieni grad għandha twarrab id-diskrezzjoni.

34. Sabiex jingħad li kien hemm rimedju ordinarju disponibbli, dan ir-rimedju, «... *jrid jitqies fid-dawl tal-ksur tal-jedd fondamentali li jkun qed jiġi allegat li nkiser jew li jkun mhedded li sejjer jinkiser: għandu jkun rimedju aċċessibbli, xieraq, effettiv u adegwat biex jindirizza l-ksur jew theddid ta' ksur lamentat. M'hemmx għalfejn li, biex jitqies bħala effettiv, ir-rimedju jintwera bħala wieħed li se' jagħti lir-rikorrent suċċess garantit, biżżejjed li jintwera li jkun wieħed li jista' jiġi segwit b'mod prattiku, effettiv u effikaċi*» (***Peter Paul Muscat vs. Mario Muscat pro et noe et***, Prim'Awla Ġurisdizzjoni Kostituzzjonali, 26 ta' Marzu 2009).

35. Fid-dawl tal-osservazzjonijiet magħmula aktar kmieni, din il-Qorti m'hijiex sodisfatta li r-rikorrent tassew għandu dritt t'appell mid-dikriet mogħti mill-Qorti Kriminali fl-20 ta' Marzu 2025. U la hemm inċertezza dwar id-disponibilità ta' dan ir-rimedju ordinarju, mhux il-każ li hija tiddeklina milli teżerċita s-setgħat tagħha taħt l-artikolu 46 tal-Kostituzzjoni u taħt l-artikolu 4 tal-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea. Kemm hu hekk, diversi drabi ġie miżmum li anki fejn din il-Qorti tkun sabet li tassew hemm dak ir-rimedju ordinarju, hija jkollha d-diskrezzjoni li tagħżel li teżerċita xorta waħda s-setgħat kostituzzjonali u konvenzjonali tagħha. Wisq u wisq aktar għalhekk għandha timxi f'dik id-direzzjoni fejn dak ir-rimedju ordinarju jirriżultalha inċert u efimeru għall-aħħar.

36. Għalhekk anki din l-eċċezzjoni tal-intimati qed tiġi respinta.

37. Il-Qorti sejra issa tqis il-meritu, flimkien mal-eċċezzjonijiet rimanenti tal-intimati.

38. In suċċint, ir-rikorrent iressaq żewġ argumenti għall-konsiderazzjoni ta' din il-Qorti. L-ewwel argument huwa li d-deċiżjoni tal-Qorti Kriminali li huwa ma kellux għaxart ijiem mis-17 ta' Marzu 2025 (ċjoè mill-promulgazzjoni tal-Att VII tal-2025) sabiex jiddeċiedi jekk iridx il-każ tiegħu jinstema' bil-ġurati jew minn Imħallef togat, tikser il-jedd tiegħu għal smigħ xieraq taħt l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea u taħt l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni. It-tieni argument

huwa li dik id-deċiżjoni twassal għal diskriminazzjoni fil-konfront tiegħu, billi persuni oħra li se jiġu mixlija b'reati tan-natura li bihom se jinsab mixli hu se jkollhom għażla li lilu qed tiġi mċaħħda.

39. Il-Qorti se tibda billi tqis it-tieni argument.

40. L-artikolu 14 tal-Konvenzjoni jipprovdi kif ġej:

> It-tgawdija tad-drittijiet u libertajiet kontemplati f 'din il-Konvenzjoni għandha tiġi assigurata mingħajr diskriminazzjoni għal kull raġuni bħalma huma s-sess, razza, kulur, lingwa, reliġjon, opinjoni politika jew opinjoni oħra, oriġini nazzjonali jew soċjali, assoċjazzjoni ma' minoranza nazzjonali, proprjetà, twelid jew status ieħor.

41. Insibu spjegat li: «*According to the case-law, an applicant must establish that he is subject to a difference in treatment from others in a comparable position in the enjoyment of one of the rights guaranteed under the Convention, which difference cannot be objectively and reasonably justified, having regard to the applicable margin of appreciation. Once a difference in treatment is established, it is however for the respondent Government to show that it was justified (**Serife Yigit v. Turkey**, 2/11/2010)*»[6]. Fl-istess xogħol jissokta jingħad: «*By its formulation, the provision has been tied inexorably to the other substantive rights in the Convention. An applicant complaining of discrimination must allege it in respect of, for example, freedom of religion or fair trial. It is useless to invoke it in the area of employment rights, political office, pay, access to private leisure facilities ..... In* Belgian Linguistics (July 23, 1968), *the Court noted that the provision had "no independant existence" and it was as though it was an integral part of each of the substantive articles. Further, extreme discrimination has been held by the Convention organs to constitute degrading treatment contrary to Art.3 (**East African Asians v. UK** (14/12/1973); **Cyprus v. Turkey** (10/05/2001))*»[7].

---

[6] ***Karen Reid***, A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights, Sweet & Maxwell, 2012, pġa.364.
[7] Ibid.

42. F'dan is-sens, min jallega t-twettiq ta' xi diskriminazzjoni fil-konfront tiegħu, ma jistax iressaq din l-allegazzjoni weħidha, iżda irid juri li l-aġir diskriminatorju ilmentat ikun sar b'rabta ma' jew fl-ambitu ta' wieħed mid-drittijiet fundamentali l-oħrajn, hekk imsejħa "sostantivi". L-istess awtriċi appena ċitata fil-fatt tikteb: «*Conversely, a finding of no violation of a substantive article does not preclude the examination of the discrimination complaint, as in* Abdulaziz v. UK *where the claims under Art.8 where rejected. This is the type of case where the essence of the complaint is the discriminatory application of the measures which otherwise disclose no fundamental incompatibility with the provisions of the Convention*»[8]. Dwar l-istess materja, ingħad ukoll li, «*Subject to this limitation, the Court has generally approached the application and interpretation of Article 14 in an effective way. In particular, an applicant may establish a violation of Article 14, event though he cannot show or does not even claim, a violation of another article* (see Belgian Linguistic case)*, provided that the claim falls 'within the ambit' of a Convention right. This is possible as the Court has held 'the notion of discrimination includes in general cases where a person or group is treated, without proper justification, less favourably then another, even thought the more favourable treatment is not called for by the Convention'*»[9]. Fil-każ li għandha quddiemha l-Qorti, ir-rikorrent jorbot l-ilment tiegħu taħt l-artikolu 14 mal-jedd fundamentali sostantiv tas-smigħ xieraq.

43. Huwa mportanti li jingħad illi «*Article 14 contains a long, and apparently non-exhaustive list of characteristics which might render differential treatment discriminatory, so identifying the 'badge' on the basis of which the differential treatment is made is not usually a problem. Furthermore, these identified 'badges' are supplemented by an open-ended 'other status' category which has been held to include sexual orientation, marital status, legitimacy, status as a trade union, military status, conscientious objection, professional status and imprisonment*»[10] (fl-istess sens ara per eżempju ***Victor Spiteri vs. Avukat Ġenerali et***, Prim'Awla, 25 ta' Settembru 2008).

---

[8] Ibid, paġna 371.

[9] ***Harris, O'Boyle and Warbrick***, Law of the European Convention on Human Rights (2nd Edition), paġna 580.

[10] ***Harris, O'Boyle and Warbrick***, op cit, paġna 584.

44. Ingħad ukoll illi jkun hemm ksur tal-artikolu 14 fejn jintwera li, mingħajr ġustifikazzjoni oġġettiva u raġjonevoli, persuni f'sitwazzjoni rilevanti simili jiġu trattati b'mod differenti (ara ***Raymond Vella et noe vs. Il-Kummissarju ta' l-Artijiet,*** Qorti Kostituzzjonali, 24 ta' Mejju 2004, b'referenza għad-deċiżjoni ***Spadea and Scalabrino vs. Italy***). Dan huwa suffiċjenti għaliex «*l-każi ta' diskriminazzjoni speċifikati fl-istess artikolu ma humiex restrittivi u kull każ fejn jirriżulta li l-individwu ġie diskriminat kontra, billi l-awtorita' ma tkunx aġixxiet b'mod imparzjali, anke mingħajr ma dik id-diskriminazzjoni tinkwadra ruħha taħt waħda mill-każijiet imsemmija f'dan l-artikolu, għandu wkoll ikun sottopost għall-iskrutinju tal-Qrati*»[11].

45. Issa kif diġà ġie rilevat, sabiex tinstab leżjoni taħt l-artikolu 14, ir-rikorrenti jrid juri li huwa ġarrab trattament differenti fit-tgawdija ta' xi jedd fundamentali ieħor taħt il-Konvenzjoni li mhux oġġettivament ġustifikabbli. U sabiex ikun jista' jingħad li jeżisti trattament differenti, ir-rikorrenti jrid juri li xi ħadd ieħor f'sitwazzjoni analoga għal tiegħu qed jiġi trattat b'mod differenti (ara ***Alfred Spiteri et vs. Awtorità dwar it-Trasport ta' Malta et***, Qorti Kostituzzjonali, 7 t'Ottubru 2013).

46. Ix-xebħ magħmula mir-rikorrent ma' persuni oħrajn – mhux identifikati – li għad iridu jiġu mixlija fil-Qorti Kriminali m'huwiex xebħ tajjeb sabiex jiġi radikat ilment taħt l-artikolu 14. Sabiex l-ilment tar-rikorrent jista' jibda biex jiġi kkunsidrat, huwa meħtieġ illi huwa juri li persuni fl-istess pożizzjoni tiegħu, u ċjoè li meta daħal fis-seħħ l-Att VII tal-2025 kienu diġà ġew notifikati bl-avviż imsemmi fl-artikolu 438(6) tal-Kodiċi Kriminali, ingħataw it-terminu sħiħ ta' għaxart ijiem imsemmi fl-artikolu 436(6) tal-istess Kodiċi. Dik il-prova però ma saritx.

47. F'dan is-sens, il-Qorti tagħmel riferenza għal dawk id-deċiżjonijiet fejn instabu bla bażi lmenti ta' diskriminazzjoni minn sidien li krew ħwejjiġhom qabel id-data tad-dħul fis-seħħ tal-Att XXXI tal-1995, u li bnew l-ilment tagħhom billi għamlu xebħ ma' sidien li krew ħwejjiġhom wara dawk l-emendi. Min kera ħwejġu wara,

[11] ***Raymond Vella et noe vs. Il-Kummissarju ta' l-Artijiet***, Prim'Awla, 4 ta' Ġunju 1997, u kkonfermata mill-Qorti Kostituzzjonali fil-partijiet li jirrigwardaw l-artikolu 14 b'sentenza mogħtija fl-24 ta' Mejju 2004.

ma jistax jingħad li huwa f'sitwazzjoni analoga ma' min kera ħwejġu qabel dik id-data, u f'dan is-sens huma d-deċiżjonijiet kemm lokali[12] u kemm esteri[13].

48. Għalhekk dan l-ilment tar-rikorrent huwa infondat u qed jitwarrab.

49. Ngħaddu issa għall-argument l-ieħor tar-rikorrenti, u ċjoè dak dwar il-jedd ta' smigħ xieraq. Kemm mill-premessi tar-rikors li bih inbdiet din il-kawża u kemm matul is-sottomissjonijiet li saru fil-kors tat-trattazzjoni, il-Qorti fehmet li l-ilment tar-rikorrent huwa mibni interament fuq il-prinċipju li huwa rrifera għalih bħala tar-«*retroattività ta' liġi proċedurali*».

50. Huwa opportun f'dan l-istadju li din il-Qorti tenfażizza, kif wara kollox għamlet waqt it-trattazzjoni tal-kawża, li l-mansjoni tagħha fil-kawża odjerna m'hijiex li tirrevedi d-deċiżjoni tal-Qorti Kriminali għal dak li jirrigwarda l-fondament ġuridiku tagħha. Il-mansjoni ta' din il-Qorti huwa biss li teżamina jekk dik id-deċiżjoni twassalx għal vjolazzjoni tad-drittijiet fondamentali invokati mir-rikorrenti. F'dan is-sens għalhekk bosta mis-sottomissjonijiet li saru dwar prinċipji tat-tranżitorjetà tal-liġi proċedurali huma, anki jekk interessanti, irrilevanti għal dak li trid tiddeċiedi dwaru l-Qorti.

51. Dan huwa hekk għaliex ma jirriżultax li l-prinċipju ta' retroattività invokat mir-rikorrenti jikkostitwixxi xi parti komponenti tal-jedd ta' smigħ xieraq kif tutelat mill-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni jew mill-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea.

52. Fl-ebda ħin matul it-trattazzjoni ta' din il-kawża ma ġie spjegat eżattament kif il-prinċipju tant enfażizzat mir-rikorrenti jinkwadra ruħu fid-dispożizzjonijiet tal-artikolu 39 jew tal-artikolu 6.

53. Il-Qorti jidhrilha li ma hemm ebda dritt fondamentali sabiex bidliet fil-proċedura ġudizzjarja jidħlu fis-seħħ b'mod retroattiv. Anzi, l-artikolu 39(8) tal-Kostituzzjoni proprju jivvjeta ir-retroattività ta' liġi penali sa fejn din tista' tolqot ir-reità ta' atti

[12] ***Paul Azzopardi et vs. Joseph Elich et***, Qorti Kostituzzjonali, 27 ta' Jannar 2021.
[13] ***Zammit and Attard Cassar vs. Malta*** (QEDB, 30 ta' Lulju 2015); ***Bradshaw and others vs. Malta*** (QEDB, 23 t'Ottubru 2018).

partikolari jew is-severità tal-piena imponibbli. Dik id-dispożizzjoni fil-fatt tipprovdi kif ġej:

> Ħadd ma għandu jitqies li jkun ħati ta' reat kriminali minħabba f'xi att jew omissjoni li, fil-ħin meta jkun sar, ma jkunx jikkostitwixxi reat bħal dak, u ebda piena ma għandha tiġi mposta għal xi reat kriminali li tkun aktar severa fi grad jew xorta mill-ogħla piena li setgħet tiġi mposta għal dak ir-reat fiż-żmien meta jkun ġie magħmul.

54. Huwa ċar għalhekk minn din id-dispożizzjoni li dak li qed jiġi vjetat mill-artikolu 39 huwa li b'effett ta' liġi ġdida, persuna tista' tinstab ħatja ta' reat għal fatt li ma kienx jikkostitwixxi reat fiż-żmien meta seħħ, jew inkella li b'dik il-liġi l-ġdida tiġi mposta piena aktar severa minn dik li kienet fis-seħħ fiż-żmien meta r-reat ġie mwettaq. Fi kliem ieħor, dak li huwa vjetat hawnhekk huwa r-retroattività (ara f'dan is-sens ***Il-Pulizija vs. Lawrence Cuschieri***, Qorti Kostituzzjonali, 8 ta' Jannar 1992)[14]. L-ilment tar-rikorrent fil-każ odjern huwa anzi l-kuntrarju – huwa jrid li liġi ġdida jkollha effett retroattiv.

55. Il-Qorti tifhem iżda li <u>jista</u>' jkun il-każ li r-retroattività ta' liġi ġdida – jew in-nuqqas ta' dik ir-retroattività – twassal <u>fiċ-ċirkostanzi kongruwi</u> għal vjolazzjoni tad-dritt ta' smigħ xieraq. Naturalment imiss lil min jallega dik il-vjolazzjoni l-oneru li juri li din il-vjolazzjoni seħħet.

56. Fir-rigward huma opportuni s-segwenti osservazzjonijiet.

57. Fl-ewwel lok, huwa miżmum illi s-smigħ tal-każ minn ġurati huwa proċess kompatibbli mad-dritt ta' smigħ xieraq tal-akkużat (ara f'dan is-sens id-deċiżjoni ***R. vs. Belgium*** (KEDB, 30 ta' Marzu 1992), kif ukoll ***Saric vs. Denmark*** (QEDB, 2 ta' Frar 1999)). Aktar riċentement, fid-deċiżjoni ***Taxquet vs. Belgium*** (QEDB, 16 ta' Novembru 2010) ġie osservat kif ġej:

> 83. The Court notes that several Council of Europe member States have a lay jury system, guided by the legitimate desire to involve citizens in the administration of justice, particularly in relation to the most serious offences. The jury exists in a variety of forms in different States,

[14] Kollezz. Vol.LXXVI.i.1.

> reflecting each State's history, tradition and legal culture; variations may concern the number of jurors, the qualifications they require, the way in which they are appointed and whether or not any forms of appeal lie against their decisions (see paragraphs 43-60 above). This is just one example among others of the variety of legal systems existing in Europe, and it is not the Court's task to standardise them. A State's choice of a particular criminal-justice system is in principle outside the scope of the supervision carried out by the Court at European level, provided that the system chosen does not contravene the principles set forth in the Convention (see *Achour v. France* [GC], no. 67335/01, § 51, ECHR 2006-IV). Furthermore, in cases arising from individual petitions the Court's task is not to review the relevant legislation in the abstract. Instead, it must confine itself, as far as possible, to examining the issues raised by the case before it (see, among many other authorities, *N.C. v. Italy* [GC], no. 24952/94, § 56, ECHR 2002-X).
>
> 84. Accordingly, the institution of the lay jury cannot be called into question in this context. The Contracting States enjoy considerable freedom in the choice of the means calculated to ensure that their judicial systems are in compliance with the requirements of Article 6. The Court's task is to consider whether the method adopted to that end has led in a given case to results which are compatible with the Convention, while also taking into account the specific circumstances, the nature and the complexity of the case. In short, it must ascertain whether the proceedings as a whole were fair (see *Edwards v. the United Kingdom*, 16 December 1992, § 34, Series A no. 247-B, and *Stanford v. the United Kingdom*, 23 February 1994, § 24, Series A no. 282-A).

58. Issa tqum il-kwistjoni jekk bil-bidla magħmula fil-liġi ftit jiem qabel iċ-ċelebrazzjoni tal-ġuri tar-rikorrenti, liema bidla ġiet deċiża li mhux applikabbli għall-proċeduri li fihom huwa involut l-istess rikorrenti, ġiex vjolat id-dritt tiegħu għal smigħ xieraq.

59. Din il-Qorti jidhrilha li bl-ebda mod ma jista' jingħad li l-fatt li r-rikorrent ġie eskluż mill-bidla fil-liġi mwettqa bl-Att VII tal-2025 iwassal għall-vjolazzjoni tad-dritt tiegħu għal smigħ xieraq. Dan hu hekk għaliex l-effett tal-esklużjoni tar-rikorrenti mill-applikazzjoni ta' dawk il-bidliet leġiżlattivi kien proprju li huwa jibqa' fl-istess pożizzjoni li kien jinsab fiha qabel saru dawk l-emendi. U l-pożizzjoni li fiha r-rikorrent kien jinsab qabel dawk l-emendi kienet pożizzjoni li kienet kompatibbli

mad-dritt tiegħu għal smigħ xieraq skont l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u skont l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea.

60. Solitament huma bidliet leġiżlattivi li jinterferixxu mad-drittijiet tal-partijiet fil-kors ta' proċeduri ġudizzjarji li jistgħu jagħtu lok għal vjolazzjonijiet tad-dritt ta' smigħ xieraq. Kif intqal fid-deċiżjoni ***Gorraiz Lizarraga and others vs. Spain*** (QEDB, 27 t'April 2004):

> 64. The Court has already had occasion to rule on allegations of intervention by the State, through the legislature, in order to influence the outcome of a case to which it was party in which a finding had already been made against it in the examination on the merits. This was the situation that obtained in *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis* (cited above), *Papageorgiou* (cited above), *National & Provincial Building Society, Leeds Permanent Building Society and Yorkshire Building Society* ("*Building Societies*") *v. the United Kingdom* (judgment of 23 October 1997, *Reports* 1997-VII), and *Zielinski and Pradal and Gonzalez and Others v. France* ([GC], nos. 24846/94 and 34165/96 to 34173/96, ECHR 1999-VII). On this subject, the Court reaffirms that, while in principle the legislature is not precluded from adopting new retrospective provisions to regulate rights arising under existing laws, the principle of the rule of law and the notion of fair trial enshrined in Article 6 preclude any interference by the legislature with the administration of justice designed to influence the judicial determination of a dispute save on compelling grounds of the general interest (see the following judgments cited above: *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis*, p. 82, § 49; *Papageorgiou*, p. 2288, § 37; *Building Societies*, p. 2363, § 112; and *Zielinski and Pradal and Gonzalez and Others*, § 57).
>
> 65. In *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis*, *Papageorgiou* and *Zielinski and Pradal and Gonzalez and Others*, the Court found that there had been a violation of Article 6 § 1 of the Convention.
>
> 66. In *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis*, two essential features led the Court to conclude that there had been an infringement of the right to a fair hearing: firstly, the Greek legislature's intervention in the case had taken place at a time when judicial proceedings in which the State was a party were pending; secondly, the fact that the Court of Cassation had decided to adjourn the hearing on the ground that a draft law concerning the case was before Parliament (loc. cit., pp. 81-82, § 47).

> 67. In *Papageorgiou*, the Court's criticism of the interference was prompted by the following three considerations: firstly, the disputed legislative provision, namely section 26 of Law no. 2020/1992, provided that any claims for repayment of contributions previously paid by the applicants to the Manpower Employment Organisation were extinguished and that any proceedings concerning such claims pending in any court were to be struck out; secondly, section 26 was contained in a statute whose title bore no relation to that provision, a practice prohibited by Article 74 § 5 of the Greek Constitution; finally, the disputed provision had been enacted after the appeal had been lodged by the Public Electricity Company, which employed the applicants, against the judgment of the Athens Court of First Instance, sitting as an appellate court, and prior to the hearing before the Court of Cassation.
> In those circumstances, the Court concluded that the enactment of section 26 at such a crucial point in the proceedings before the Court of Cassation resolved the substantive issues for practical purposes and made carrying on with the litigation pointless (see *Papageorgiou*, p. 2289, § 38).
>
> 68. In *Zielinski and Pradal and Gonzalez and Others*, the Court held that the passing of legislation with retrospective effect had had the effect of endorsing the State's position in the proceedings that had been brought against it and which were still pending in the ordinary courts (loc. cit., § 58).

61. Fejn, min-naħa l-oħra, il-bidla leġiżlattiva ma taffettwax id-drittijiet tal-parti – f'dan il-każ l-akkużat – diffiċilment tista' tqum vjolazzjoni ta' dritt ta' smigħ xieraq meta dik il-vjolazzjoni ma tkunx teżisti qabel il-bidla leġiżlattiva stess. Ċertament li f'dan il-każ ma ġiex muri mod'ieħor.

62. Ma jkunx inopportun li ssir konsiderazzjoni oħra fil-każ ta' dan ir-rikorrenti.

63. Kif diġà ssemma aktar kmieni, ir-rikorrent f'din il-kawża ddikjara, waqt l-udjenza tal-20 ta' Marzu 2025 quddiem il-Qorti Kriminali, li «*l-ġuri fil-konfront ta' dan l-akkużat isir bil-ġurija*». Il-każ tar-rikorrenti qiegħed issa – appuntu – jinstema' bil-ġurija, kif xtaq hu stess. Diffiċli li wieħed jifhem kif is-smigħ tal-każ bil-ġuri – kif ried dan ir-rikorrent – qed jikser id-dritt ta' smigħ xieraq tiegħu.

64. Għalhekk anki dan l-ilment tar-rikorrenti huwa karenti minn fondament.

65. Għal dawn ir-raġunijiet il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi din il-kawża billi:

(i) tiċħad l-ewwel u t-tielet eċċezzjonijiet tal-intimati;

(ii) tilqa' l-kumplament tal-eċċezzjonijiet sa fejn huma kompatibbli ma' dak miżmum f'din is-sentenza;

(iii) tiċħad it-talbiet kollha tar-rikorrenti;

(iv) tikkundanna lir-rikorrenti jħallas l-ispejjeż kollha tal-kawża.

Finalment, u kif mitluba waqt l-udjenza tal-25 ta' Marzu 2025, din il-Qorti qiegħda tqassar iż-żminijiet għall-preżentata tar-rikors tal-appell kif ukoll ta' kull risposta tal-appell għal jumejn utili.

Onor. Mark Simiana, LL.D
Imħallef

Lydia Ellul
Deputat Reġistratur